

УДК 329.05 (477)

ПолішкарOVA О.О.

Україна ХХІ століття у передвиборчих програмах політичних партій

Кінець ХХ століття, а отже, і другого тисячоліття від Різдва Христового насичений низкою важливих для українського народу подій. Головним чинником, який визначив долю України на межі тисячоліть, без сумніву, є здобуття незалежності у 1991 році. Це було не лише здійсненням багатовікової мрії наших предків мати власну державу, самостійно господарювати на рідній землі, а й початком довгого і складного шляху до того, щоб ця мрія стала реальністю.

Трансформація українського суспільства в напрямку до реальної демократії у всіх сферах громадського життя – це складний і багатоетапний процес. Ми опинились перед необхідністю кардинально реформувати не тільки економічне та політичне життя, а й систему освіти, охорони здоров'я, правових відносин. Тобто, ми мали змінити свою країну, своє життя, своє ставлення до світу. Однак, цей процес виявився набагато складнішим, ніж ми собі уявляли. І найбільшою проблемою та перешкодою на шляху реформ стала ментальність, яку ми отримали у спадок від імперських часів. А, як відомо, зміни у свідомості відбуваються більш повільно, ніж нам би того хотілося. Ми і досі боїмося брати відповідальність на себе, ми сподіваємось, що хтось вирішить наші проблеми, ми продовжуємо скрізь і у всьому дурити себе і інших.

А втім, ми чимало зробили за роки незалежності, особливо у політичній сфері. Було прийнято Конституцію, здобуто визнання на міжнародному рівні, реальністю в Україні стали плюралізм думок, поглядів, оцінок, що виявилось, зокрема, у створенні кількох десятків політичних партій. Лише у Миколаївській області за станом на 1 січня 1999 року зареєстровано 29 осередків всеукраїнських політичних партій [1].

Незаперечним успіхом демократії слід вважати той факт, що у 1994 та 1998 роках після проголошення незалежності в Україні проходили вільні демократичні вибори до вищого законодавчого органу, а влітку 1994 та у листопаді 1999 роках було всенародно обрано Президента. Зокрема, у березні 1998 року вибори до Парламенту відбулись за змішаною мажоритарно-пропорційною

системою, а, отже, до участі у визначенні того, якою увійде Україна у третє тисячоліття, були допущені і молоді українські політичні партії.

Звернемо увагу на те, що ці вибори народних депутатів в Україні були останніми у ХХ столітті, тобто в наступне тисячоліття нас поведуть ті політичні партії, які перемогли на виборах навесні 1998 року. Тому аналіз їх передвиборчих програм є досить цікавим і важливим для розуміння того, що на нас чекає у наступні кілька років. Також це дає можливість зробити прогноз щодо змін у політичній, економічній, соціальній, духовній сферах життя суспільства. Співставлення різних позицій і підходів – це реальна спроба зазирнути у завтрашній день України. А якщо порівняти передвиборчі програми партій – переможниць з тими, що програли, то можна буде побачити, які варіанти позитивних перетворень ми втратили, а негативних нам вдалося уникнути. Цікавим видається порівняння того вибору майбутнього України, який виборці зробили весною 1998 року як в Україні в цілому, так і в нашому регіоні.

Як бачимо, ця тема є доволі багатогранною і представляє певний інтерес для дослідника. Парламентські вибори – то є дуже важлива подія, і вони завжди привертають велику увагу аналітиків і вчених. Однак, розгляд того аспекту, яким побачили майбутнє України вітчизняні політичні партії у своїх передвиборчих програмах є новим підходом у вивченні новітньої політичної історії в нашій державі.

Передвиборчі програми політичних партій торкаються безлічі важливих для кожного українця проблем, пропонують, різні шляхи їх розв'язання. Продивившись ці програми, можна помітити, що одні партії включили до них пряме посилання на те, якою вони хочуть бачити Україну у ХХ столітті, а інші, і їх більшість, просто запропонували своє бачення того, як треба вирішувати нагальні проблеми, що їх життя ставить перед нашою країною на рубежі тисячоліть. В той же час, на нашу думку, вони мали б також віддзеркалювати такий важливий момент, як перехід українського суспільства разом з усім людством у ХХІ століття і відповідати тим масштабним змінам, які чекають на нас у зв'язку з цією подією. Невдовзі ми всі станемо свідками і учасниками небуденної події. Отже, треба підбивати підсумки і накреслювати плани на майбутнє. Людство вже кілька років живе в очікуванні і готується гідно зустріти третє тисячоліття своєї історії. А що ж наші політичні партії? Якою вони побачили Україну на межі тисячоліть у своїх

передвиборчих програмах? Яку перспективу запропонували своїм виборцям?

У цій статті ми зробимо спробу відповісти на поставлені запитання, аналізуючи передвиборчі програми політичних партій України. По-перше, розглянемо програми тих партій, які зробили пряме посилення щодо місця України у XXI столітті, і подивимось, на чому вони роблять акцент. По-друге, співставимо позиції щодо майбутнього України у програмах лівих, центристських і правих політичних партій і блоків. І, нарешті, по-третє, подивимось на підсумки виборів на Миколаївщині з точки зору того, якою хочуть бачити виборці нашого краю свою рідну країну у третьому тисячолітті.

Вивчаючи програми політичних партій, не важко помітити, що лише п'ять із тридцяти партій та виборчих блоків вважали за необхідне зробити пряме посилення на те, що Україна рухається у XXI столітті. Решта партій мають у своїх програмах непрямі згадування того, яким вони бачать майбутнє країни і свого електорату. Отже, внесли таке положення до передвиборчої програми українська національна асамблея, виборчий блок СПУ-СелПУ "За правду, за народ, за Україну", виборчий блок "Вперед, Україна", Народний Рух України та Соціал-демократична партія України (об'єднана) [2].

Розглянемо більш детально, як ці політичні сили уявляють собі перехід України у наступне тисячоліття. Слід відзначити, що всі програми мають традиційну побудову та багато в чому подібні одна до одної. Обов'язково присутні такі розділи: економічні реформи, соціальна політика, судова реформа, зовнішня політика, екологія, наука, культура, освіта. І це є цілком природнім, адже наше суспільство в період трансформації та розбудови своєї державності змушене розв'язувати низку складних проблем у всіх сферах життя практично одночасно.

У той же час, хоча п'ять політичних партій і включили до своїх програм рядки, які стосуються місця України у XXI столітті, кожна з партій розуміє це по-своєму. Наведемо декілька цитат. Так, зокрема, УНА винесла це питання у розділ "зовнішня політика" і розглядає з позиції панслов'янської ідеології. Партія вважає, що "від України залежить, як увійдуть слов'яни у двадцять перше століття: як авангард Європи, чи як її задвірки" [3]. Як бачимо, було запропоновано доволі специфічний і дещо агресивний підхід до цієї проблеми. Дві партії – Народний Рух України та виборчий блок СПУ-СелПУ "За правду, за народ, за Україну" – запропонували виборцям гасла, які підсумовують

передвиборчі програми: "Україні – рух у XXI століття" [4] та "Увійдемо в XXI століття зі світлими перспективами України і для держави, і для людини" [5] відповідно. Ще дві політичні партії – виборчий блок "Вперед, Україна" та Соціал-демократична партія України (об'єднана) – бачать своє пріоритетне завдання в тому, щоб Україна посіла гідне місце серед народів світу у наступному тисячолітті, тому і винесли цю думку в преамбули своїх програм. "Ми, відчуваючи відповідальність за долю України, усвідомлюючи силу громадянської солідарності, сповнені духом Конституції, об'єдналися для того, щоб демократичним (парламентським) шляхом зупинити сповзання України в прірву повного розпаду та загибелі українського народу як нації і вивести її на чільне місце людської цивілізації початку третього тисячоліття від Різдва Христового" [6], – таке прагнення виборчого блоку "Вперед, Україна". В свою чергу, СДПУ(о) пропонує українцям будувати суспільство соціальної справедливості, а для цього йти у XXI століття шляхом, який пройшли соціал-демократичні партії Швеції, Данії, Норвегії, Фінляндії, Австрії та інших країн Західної Європи. "Наша країна може і повинна увійти до XXI сторіччя без злиднів, бідності та безробіття" [7], – підсумовують вони.

Таким чином, з наведених вище цитат зрозуміло, що підходи до цієї проблеми різняться. Це пов'язано передовсім з ідеологічними позиціями, які відстоює та чи інша політична сила. Адже ця п'ятірка представляє весь політичний спектр. Ліві – СПУ-СелПУ, лівий центр – СДПУ(о), центристи – Рух, правий центр – виборчий блок "Вперед, Україна" та праві – УНА.

Однак, показовим є не лише той факт, що з тридцяти політичних партій та виборчих блоків, що боролися за місце в українському Парламенті навесні 1998 року, лише п'ять включили до програм положення про місце України в XXI столітті, а й те, що лише три програми – Руху, виборчого блоку "За правду, за народ, за Україну" та СДПУ(о) – були підтримані виборцями. І, вочевидь, це сталося не через те, що таке положення існувало в програмі.

Цікаво було б подивитись, як відобразили бачення майбутнього України в передвиборчих програмах лівих, центристських і правих політичних партій. Бо, навіть, якщо та чи інша партія не висловила прямо цю думку, кожна з програм писалась з урахуванням перспективи. А, отже, якщо уважно прочитати ці документи, то зрозумілим стає, яку Україну збираються будувати наші молоді партії у

XXI сторіччі. Логічним було б при розгляді цього аспекту викреслити такі групи проблем, що пропонують змінити українські політичні партії в найближчі роки у таких сферах: політичній, економічній, соціальній, духовній та зовнішньополітичній. До того ж, розглядати не кожну програму окремо, а згрупувати їх за політичним темпераментом на ліві, центристські і праві. А враховуючи той факт, що програми близьких за поглядами партій мають багато спільного, розглядати в кожному з блоків лише програми найбільш яскравих представників, адже деякі дрібні партії, які виникли напередодні виборів, все одно не отримали підтримки, тобто вони не відображають прагнення електорату.

Таким чином, ми розділимо програми на три групи і розглянемо їх з вказаних вище позицій. Результати нього аналізу ми представили у вигляді таблиці [8].

Як бачимо, позиції представників різних політичних таборів більше всього різняться у політичній, економічній, духовній та зовнішньополітичній сферах, а збігаються – у соціальній. І це – природно, адже невирішеність соціальних проблем створює напругу в суспільстві, призводить до конфліктів, подолати які мирним шляхом покликані політичні партії і їх лідери. Шкода лише, що для розв'язання спільних для всіх питань наші політичні керівники пропонують суспільству діаметрально протилежні підходи. Хоча, як видно з таблиці, шляхи вирішення соціальних проблем різні політичні сили бачать однакові. Що стосується інших сфер суспільних відносин, то тут можна спостерігати діаметральні підходи у лівих та правих. Центристи, як і належить, займають позицію посередині між цими полюсами протистояння.

Таким чином, напередодні виборів 1998 року до вищого законодавчого органу країни, українське суспільство все ще перебувало в стані невизначеності щодо того, яке майбутнє обрати: інтегруватись у світове співтовариство, долаючи всі труднощі і перепони, реформувати всі сфери життя суспільства, чи повертатись назад у минуле. А вітчизняні політичні партії навесні 1998 року, змагаючись за мандати у Верховній Раді, пропонували рецепти виходу з кризи на будь-який смак.

Далі, давайте подивимось, які політичні смаки мають виборці Миколаївщини. Нагадаємо, що обласні результати голосування у багатомандатному загальнодержавному виборчому окрузі відрізняються від українських: якщо в Україні в

цілому подолали 4-відсотковий бар'єр 8 політичних партій (КПУ – 24,68%, НРУ – 9,4%, СПУ-СелПУ – 8,54%, ПЗУ – 5,46%, НДП – 4,99%, "Громада" – 4,68%, ПСПУ – 4,04%, та СДПУ(о) – 4,02%) [9], то в нашому регіоні їх було шість (КПУ – 38,3%, НДП – 10,6%, НРУ – 6,4%, ПЗУ – 5,8%, СПУ-СелПУ – 5,3% та ПСПУ – 4,2% голосів) [10]. Як бачимо, інший не лише склад "фіналістів", а й кількість набраних голосів "за" (перелік складено в порядку зменшення набраних відсотків). Якщо ж розглянути ці результати з точки зору того, яке майбутнє обрали мешканці Миколаївщини для себе та своїх дітей на порозі III тисячоліття, то ми побачимо, що вибір було зроблено на користь програм лівих політичних партій та виборчих блоків. Адже, комуністи, прогресивні соціалісти та виборчий блок СПУ-СелПУ разом набрали близько 48 відсотків голосів, а це незаперечний успіх. Такий підсумок останніх парламентських виборів ще раз підтвердив репутацію Півдня України як "червоного регіону".

В той же час, порівнявши відсотки, що набрали політичні партії, в програмах яких було пряме посилення на те, що Україна обирає свій шлях у XXI століття, то розумієш, що не все так однозначно. З шестірки лідерів в регіоні лише у двох партій – НРУ та блоку СПУ-СелПУ – було таке посилення в програмах. За НРУ було віддано 6,4 відсотка голосів, за СПУ-СелПУ – 5,3 відсотка. Однак, як вже згадувалось, наявність чи відсутність цього програмового положення не була вирішальним чинником в процесі прийняття рішення на виборчій дільниці.

Отже, очевидно, що український електорат на запитання про те, якою дорогою і з яким багажем Україна підійде до межі тисячоліть, дав відповідь на користь лівих політичних сил. І пересічного виборця можна зрозуміти. Адже йому щодня треба виживати і розв'язувати величезну кількість буденних проблем. І більшості населення здається, що вчора жити було легше, а проблем було менше.

На жаль, наше суспільство зовсім мало думає про майбутнє. Більшість живе у відрізку сьогоденного, а деяка частина – навіть вчорашнього дня. Це – сумна реальність. Не буду оригінальною, якщо скажу, що треба думати про прийдешній день, працювати на перспективу. І не в останню чергу, – це завдання політичних партій, одна з їх функцій. Націлити свій електорат на майбутнє, окреслити позитивну перспективу, подати зрозумілий план досягнення визначеної мети – це обов'язок кожної серйозної політичної сили. Будемо сподіватись, що в

третьому тисячолітті такі сили в Україні з'являться.

Література

1. Поточний архів управління юстиції в Миколаївській області. Державний реєстр об'єднань громадян, арк. 1-70.
2. Право вибору: Політичні партії та виборчі блоки. – К.: Заповіт, 1998. – 128 с.
3. Ibid., с. 28.
4. Ibid., с. 87.
5. Ibid., с. 110.
6. Ibid., с. 52.
7. Ibid., с. 112.
8. Ibid., с. 7-11, 17-20, 24-29, 45-49, 56-60, 75-87, 93-97, 106-114, 124-128.
9. "Contra spem spero!" // Зеркало недели. – 1998. – 4-10 квітня. – С. 1-2.
10. Результати голосування та виборів народних депутатів України // Радянське Прибужжя. – 1998. – 7 квітня. – С. 3.